

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola, Irodalomtudományi Doktori Program
A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. P. Müller Péter

Szólnoki Anna

„Elhúlnak a Mondolatisták.”

A MONDOLAT CÍMŰ GÚNYIRAT INTERTEXTUÁLIS ELEMZÉSE

Tézisfüzet

Témavezető: Dr. habil. Tóth Orsolya

Pécs, 2024

Tartalomjegyzék

I.	Témaválasztás, kérdésfelvetések.....	3
II.	A Mondolat forrásai	4
III.	Az értekezés következtetései.....	9
IV.	Dr. habil. Bódi Katalin (DE-BTK) opponensi véleménye	12
V.	Prof. Dr. habil. Onder Csaba Dsc (EKKE-BMK) opponensi véleménye	17
VI.	Válasz az opponensi véleményekre.....	23
VII.	Szakmai önéletrajz	28
VIII.	Publikációs jegyzék.....	32

I. Témaválasztás, kérdé felvetések

A 19. századi magyar irodalomtörténet egyik megkerülhetetlen szövege a *Mondolat*. Ennek kapcsán máig tartja magát nyelvújítás történetének elbeszélését leginkább befolyásoló alaptétel, mely szerint a *Mondolat – Felelet a Mondolatra – Ortológusok és Neológusok nálunk és más nemzeteknél* című szövegek a hegeli tézis-antitézis-szintézis mintájára építik fel a magyar nyelvújítás történetét, ám ezt sem a Kazinczy-levelezés, sem a többi forrás szoros olvasata nem igazolja. A Czifra Mariann munkája nyomán elkészült, *A magyar nyelvújítás dokumentumai* című gyűjtemény világosan megerősíti, hogy az 1810-1830 között született nyelvi témájú írások között a *Mondolat* szinte észrevétlen, rajta kívül több mint száz dokumentum várja a felfedezést.

A *Mondolat* vélt vagy valós jelentősége az őt körülvevő polémia szereplőinek nem azonos módon biztosított terepet a megszólalására, nem véletlen, hogy a köztudat továbbra is Kazinczyt tartja a pamflet egyedüli céltáblájának. Ennek egyik oka a gúnyirat forrás- és intertextuális kapcsolatainak hiányos vizsgálataiban keresendő – ezt az elemzést végeztem el disszertációmban. A gúnyirat vizsgálatát azonban megnehezítette, hogy *Mondolatról* eleve nem tudunk az egymással szemben álló oldalak, felek említése nélkül gondolkodni, ami azt is jelzi, hogy nem, vagy csak nehezen tudunk kívül kerülni a Kazinczy teremtette nyelvi-hatalmi világon. A gúnyiratról szóló, illetve azt akár csak érintőlegesen is említő szövegek mindegyikében találni legalább egy, de általában több olyan viszonyítási pontot, amelyek determinálják a gúnyiratról való beszédmódot.

A *Mondolat* kutatásának másik fontos pontja az, hogy kétféle szövegváltozatot egymástól el kell különíteni. Az első szövegvariáns, azaz a DEBRECENIMONDOLAT szerzője Kazinczy egyik jó barátja, Szentgyörgyi József debreceni orvos, amely a kéziratos terjedésnek köszönhetően került át a Dunántúlra, ahol 1813-ban, jelentősen átdolgozva kiadták. Erről, a dunántúli kapcsolathálólóról rendelkezésre álló források és dokumentumok száma meglehetősen alacsony és egysíkú. Egysíkú abban az értelemben, hogy mindig ugyanazon személyeket említik, akiket valamilyen okból igyekeznek időben és térben is távol tartani a *Mondolattól*. A *Mondolat* létrehozásában szerepet játszó értelmezői- és alkotói közösség teljeskörű és alapos rekonstrukciójának hiánya így azt a látszatot keltheti, hogy a *Mondolat* csak a már jól ismert, kazinczyánus irányból értelmezhető.

II. A Mondolat forrásai

A *Mondolat* mintáinak és forrásainak azonosítása során az utókor által fel nem ismert, illetve különböző okok miatt fel nem ismerhető szöveghelyek és átvételek rontották a gúnyirat szövegének megértési esélyeit. Kutatásomban ezért eltávolodtam az olyan forrásmegjelölésektől, ahol egész életművek vannak megjelölve kiindulópontként, ezáltal – hibásan – lehetőségként magukban foglalják a *Mondolat* 1813-as megjelenése után született írásokat is. Azt, hogy a kutatók elsősorban Kazinczyt és Berzsenyi Dánielt emelték ki a kritika fő célpontjaiként, szintén pontosítani kellett, hiszen ez az állítás a teljes szövegvizsgálat hiányában nem volt indokolt. Eddig ugyanis nem lehetett pontosan tudni, hogy ezen szerzők művei milyen arányban szerepelnek a többi, *Mondolat* kapcsán csak említés szintjén tárgyalt szerzőkkel szemben. A műcímek elmaradása szintén elvonta a figyelmet a teljes minta és forrásazonosításról, hiszen egy-egy életmű esetében nem kizárólag a szépirodalmi szempontból érdekes írásokat kellett figyelembe venni – például Pethe Ferenc esetében, aki elsősorban mint matematikus és gazdasági szakíró tevékenykedett. A kontextus ilyen irányú kibővülése pedig megerősítette, hogy a DEBRECENIMONDOLAT és a *Mondolat* esetében is számolni kell azzal, hogy nem kizárólag a szépirodalom berkein belül, az irodalmi nyelvre vonatkozó nyelvújítási párbeszédbe kapcsolódnak bele a gúnyiratok, hanem több (akkor még kialakulóban lévő szaknyelvű) tudományterület is érintett.

Szentgyörgyit a DEBRECENIMONDOLAT megírására egyházi emberek szólították fel, a szöveg szerkezetében pedig egy egyházi beszédekhez hasonló felépítést figyelhetünk meg. Szentgyörgyi számára nem voltak ismeretlenek a vallási tárgyú szövegek, ugyanis életrajza több helyen kiemeli református iskolai műveltségét. A szövegben megfogalmazott három tétel pedig nagyban hasonlít a *Magyar Kurír* 1804-ben megjelent Kultsár-féle Pályatétel kérdéseire és felvetéseire.

A pályatételen kívül további minta is azonosítható, amely Szentgyörgyit a gúnyirat elkészítésében inspirálhatta. Erre Rubinyi Miklós mutatott rá: Joachim Christoph Friedrich Schultz Joachim Heinrich Campe új németiségét csúfoló paszkvillusát „Schreiben an den Herrn Schulrath C... über seine neuesten Sprachausdehnungsversuche. Ein handschriftlicher Nachlass.” is lehetséges mintaként kell említeni. Campe szótára, amelyet Schultz kicsúfolt, 1801-ben jelent meg *Wörterbuch zur Erklärung und Verdeutschung der unserer Sprache aufgedrungenen fremden Wörter Von J. H. Campe.* címmel, Braunschweigban. Rubinyi összehasonlította e két szöveget: „Schulz Campe új szavaiból, részint mintájukra önalkotta szavakból gúnyos szöveget állít össze, melyben az új szavak ritkított betűvel vannak nyomtatva

s jelentésük számokkal jelzett jegyzetekben az egyes lapok alján van megmagyarázva. A tartalom: hódolás e nyelvgazdagító törekvések előtt, s a gúny: az alapeszme kifejezése önmaga szerint, s a nevetséges eredmény elibünk állítása, a mely e bizonynyal túlzott törekvésekből fakadhatott volna.” Schulz-féle gúnyirat szótárszerűsége mellett Szentgyörgyit minden bizonynyal Barczafalvi Szabó Dávid *Szigvárt Klastromi története* című két részes művének kötetei végén szereplő szótár is megihlette, mivel a Barczafalvi újításait felsoroló lista a német és latin eredeti szavakat is tartalmazza – úgy, ahogy az a DEBRECENIMONDOLATban és a *Mondolat*ban is szerepel. A két szótár között több egyezés is található, tehát a *Szigvárt* történetét nemcsak mint lehetséges mintát, hanem mint forrást is figyelembe kell venni. Barczafalvi szótárához hasonló példa Kováts Mihály *Chémia vagy természettitka* című műve. Kováts kötetének végén is egy-egy szótár található, amelyekben az általa magyarra fordított német kifejezések szómagyarázatait adja meg. Művének különlegessége abban rejlik, hogy tartalmilag Gren Fridrik Albert Korlát doktor német nyelvű könyvének, magyarul legelőször írt változata, ám Barczafalvi Szigvártjától eltérően természettudományos témáról értekezik.

A DEBRECENIMONDOLAT a *Mondolat* (azaz a Somogyihoz köthető, kibővített és kiadott szövegvariáns) 19-46. lapja. A további hozzátoldások és a szótár kibővítése a veszprémiéktől származik, illetve több helyen megjegyzések és lábjegyzetek is kapcsolódtak a szöveghez. Ezek az eredeti szöveg jelentéstartományát is bővítették, kiterjesztve az intertextuális utalások lehetőségét, mivel a bővítés következtében sokkal több szerző és szöveg került a látótérbe. Ahogy már Kazinczy is felismerte, Pethe Ferenc, Wándza Mihály és Folnesics Lajos írásain kívül mind ő, mind Berzsenyi erős kritikát kapott a szövegben.

A források listáját Tolnai Vilmos közölte 1929-ben, ő az alábbi műveket emelte ki az 1813-as *Mondolat*ban: 1. Wándza *Busongó Ámora*, 2. Barczafalvi művei, 3. a Szaklányi-Hunyadi-féle levél, 4. Folnesics *Alvinája* (1807), 5. Perecsényi Nagy László költeményei, 6. Kazinczy munkái, különösen a *Tövisek és Virágok*, *Dayka élete*, 7. Berzsenyi verseinek 1813-as kiadása, 8. Pethe Ferenc újításai, 9. a *Tiszti Szótárak*.

A lista elemei közül külön figyelmet kell szentelni a Hunyadi-Szaklányi levélnek, ugyanis Tolnai itt a *bétsi Magyar Merkuriusban* megjelent levélre hivatkozik, ennek eredetije viszont Tóth Ferenc *Helvétziai vallástételt követő túl a' Tiszai superintendentziában élt református püspökök élete, e' jelen való időkhig lehozva* című művéből származik. A levél XXXV. Püspök Hunyadi Ferentz című részben olvasható, ahol Tóth Hunyadi életének tárgyalása során közli a levelet – a *Mondolathoz* hasonlóan szintén lábjegyzetben, a *Mondolat* pedig közli az átvétel eredeti forrását, azaz a *Püspökök életét*.

A *Mondolat* intertextuális elemzése kapcsán kutatásaimban az alábbi listát állítottam össze a gúnyiratban közölt átvételek pontos helyeivel – az aláhúzott tételek azokat a műveket jelölik, amelyek már a DEBRECZENIMONDOLATban is szerepelnek:

1784:

- Dugonics András, *A tudákosságnak első könyve, mellyben foglaltatik bető-vetés (algebra) / mellyet köz-haszonra irt Dugonics András*. Pesten, nyomattatott I. Landerer Mihály betőivel, 1784.
- Dugonics András: *A tudákosságnak második könyve mellyben foglaltatik a föld-mérés (geometria) / mellyet köz-haszonra irt Dugonics András*. – Pesten, nyomattatott I. Landerer Mihály betőivel, 1784.

1787:

- Barczafalvi Szabó Dávid: *Szigvart' klastromi története*. Fordítódott *Németből Magyarra* Bartzafalvi Szabo Dávid által. Posonyban Fűskúti Landerer Mihály' költségével 's betüivel., 1787. Első szakasz 682., Második szakasz 726. (fordítás)
- *Magyar Músa*, szerk. Szacsvey Sándor 1787. évf. 55. (júl. 11-iki) LV. számában megjelenő, elsősorban Barczafalvi újításait csúfoló, névtelen vers

1792:

- Barczafalvi (mint Bartzafalvi) Szabó Dávid, *A' tudományok magyarul*. Nyomtatódott Pozsonyban, Wéber Simon Péter' bevüivel, az Írónak maga' költségén, 1792.
- Baróti Szabó Dávid, *Kisded szótár, mely a ritkább magyar szókat az abc rendi szerént emlékeztető versekben előadja*. Kassa, 1792.

1795:

- *Nagy-Váradí Prédik. Szaklányi Sigmond a Magyar Merkúrba 1795, = Pandekták K 633/VI. 66a–69bm válogatta Kazinczy Ferenc.*¹

1800:

- Perecsényi Nagy László, *Léta magyar vitéz, és Zamira pannoniai Kis-Aszszonynak a' földön és tengereken történt viszontagságai*. Pozsonyban és Pesten, Fűskúti Landerer Mihály' bötüivel és költségével, 1800.

¹ Az eredeti, bécsi Magyar Mercurius Toldalékában kiadott példány nem található.

1804:

- Perecsényi Nagy László, *Orithia magyar amazon története*. Po'sony, Pest, Landerer 1804.

1806:

- Wándza Mihály, *A' busongó Ámor. Egy hajlani édes andalmány' teremtménye. A' szép-nem kedvéért*. Pesten, Trattner Mátyás' Betüivel, 1806.
- A' tisztbeli irás módjának saját szavai. Úgy mint: Hivatalbeli Levelezéseknek Tzimei, Hiteles Kiadások, Esküvéseknek Formáik, Némely Egyházi és Világi Tisztségek; nem különben a' köz Dolgoknak Folytatásokban elő forduló ki Fejezések: Mellyek a' Magyar Nyelvnek közönséges fel vétele eránt, a ' közelebb múltt Ország Gyülésén tétetett Törvény Tzikkelye Végzésének, mennél előbb való tökéletes Teljesedésére, a' Tekintetes Pest, Pilis és Solt törvényessen egygyesült Vármegyéknek Rendelésekből, azon Anyai Nyelven, készítettek. Pesten 1806-dik Esztendei Boldog Aszszony Havában.

1807:

- Folnesics János Lajos, *Alvína*. Pesten, 1807. (fordítás)
- Kováts Mihály, *Chémia vagy természettitka. Gren Fridrik Albert Korlát doktor szerint magyarul. I-VI darab*. Budán, Landerer Anna betüivel 1807. (fordítás)
- Tiszti szótár mellyet T. N. Baranya Vármegyének kiküldetett Tagzatja T. N. Pest Vármegye által közlött Tisztbéli írásmódjának saját szavain felül, bővítés végett készített Pécssett 1806-dik Esztendőben, 1807.
- Vályi Nagy Ferenc, *Ódák Horátz' Mértékeinn. Írta Nagy Ferentz, Sáros Pataki H. Professor, s' a' Jénai Mineralógika Társaságnak betsületbéli Tagja*. Kassán, Ellinger János' betüivel, 1807.

1808:

- Kazinczy Ferenc, *Marmontelnek szívképző regéji két könyvben*. = Uo., *Kazinczynak fordított egyveleg írásai. Első kötet*. Széphalom, Abaujban, 1808. (fordítás)
- Perecsényi Nagy László: *Elevek a' betütárbéli tudományhoz való gyakorlásokról*, Nagy-Várad, Tichy, 1808.

1811:

- Kazinczy Ferenc, *Vitkovics Mihály barátomhoz*. Széphalom, 1811.
- Kazinczy Ferenc, *Tövisek és virágok*. Széphalom, 1811.

1812:

- Kisszántói Pethe Ferenc, *Mathesis I.* Bétsben Ns. Haykul Antal' Nyomtatószerivel, 1812.
- Tóth Ferenc, *Helvétziai vallástételt követő túl a' Tiszai superintendenciában élt református püspökök élete, e' jelen való időkig lehozva*. Győr, Özvegy Streibig Jósefné betűivel, 1812.

1813:

- D.D.S aláírással készült tudósítás, Magyar Kurir 1813. 41./I. május 21., 579-590.
- *Berzsenyi Dániel' Versei*. Kiadá Helmeczi Mihály. Pesten Trattnernál, 1813.
- Kazinczy Ferenc, *Kazinczynak poétai berke*. 1813.
- *Újhelyi Dayka Gábor' Versei*. Öszveszede 's kiadta barátja Kazinczy Ferenz. Pestemn (sic!) Trattner Mátyásnál, 1813.

Bizonytalan keltezésű szöveg:

- Szentgyörgyi József: Mondolat (a dolgozatban: DEBRECENIMONDOLAT)

A felsorolt források csoportosítása többféleképpen is lehetséges, így már a szövegelemzést megelőzően különböző következtetések vonhatók le a listából. A fent bemutatott időrendi sorrend elsősorban arra mutat rá, hogy a *Mondolat* forrásai mintegy 9 évet felölelve 25 művet foglalnak magukban, amelyből az 1807-es és 1813-as évek tűnnek a legtermékenyebbek. Szerzők szerint csoportosítva az válik láthatóvá, hogy a 25 műcím között Kazinczy mintegy „háttérbe szorul” – még akkor is, ha tőle négy művet is találunk a listán. Az elemzésem során bebizonyosodott, hogy a *Mondolat Újhelyi Dayka Gábor' Versei*-ből egy szöveghelyet, ám a kötet élén álló – Kazinczy tollából származó – *Dayka életéből* pedig jóval több szót, vagy kifejezést emelt át. Kazinczyt Barczafalvi Szabó Dávid követi három, majd Dugonics András két kötettel.

A következő lehetséges rendszerezési elv a fordítások és eredeti művek arányainak összevetése. Ez a felosztás 4:21-es eloszlást mutat, amely a 25 műnek listájából az eredeti művek nagyobb arányára enged következtetni. Fordítás *Szigvárt' klastromi története*, az *Alvina*, a *Chémia vagy természettitka* és *Marmontelnek szívképző regéji két könyvben*. Tény, hogy az 1800-as évek elején már szép számmal jelentek meg (az utókor értékítélete szerint változó

minőségű), eredeti, magyar nyelvű művek, amelyek helyet kértek maguknak a nyelvújítás és az irodalom asztalánál: mindezt a *Mondolat* is alátámasztja, hiszen a szerzők újításaiból, szóalkotásaikból többet átvesz.

A források témájuk alapján is elkülöníthetők – mai értelemben vett – tudományos és szépirodalmi jellegű művekként. Így az arányok 9 tudományos, és 16 szépirodalmi jellegű szövegre módosulnak. A kötetek jellegével szorosan összefügg a kötetek felépítése is abban az értelemben, hogy tartalmazznak-e bárhol szószedetet, szótárt, vagy bármilyen szómagyarázatot. Így hat olyan művet is találhatunk (köztük kettő ténylegesen szótárként aposztrofált), amelyek a felsorolás bármelyikével rendelkeznek.

A vizsgálat további tárgya lehet a művek megjelenési formája (folyóiratközlésről, vagy könyvről, esetleg könyvrészletről van-e szó), nyomtatásuk helye, de a *Mondolat* 1813-as megjelenéséig róluk megjelenő recenziók száma is – amennyiben recenzálták őket (Ebben a kategóriában külön kiemelendő Barczafalvi Szigvártja, amelyről Kazinczy is közölt recenziót: XIX. SZIGVART KLASTROMI TÖRTÉNETE. *Fordítódott Németből Magyarra BARTZAFALVI SZABÓ DÁVID ÁLTAL. Nyomtatódott Posonyban Fúskúti Landerer Mihály költséggel és betűivel 1787. – – – Két Darabban. Az első áll 627. a' második 720. oldalokból. = Magyar Museum, I. kötet, 178-187.*), és ha igen, ez milyen formában történt.

A Kazinczy-levelezésből látható, hogy mind a széphalmi mester mind a kortársak azonnal felismerték a *Mondolat* műfaját. A levelekben a cento műfaji megjelölés és annak említése több helyen a „kiszedegetés”, „szövé”, „válogatás”, „összefonás” poétikai műveleteivel együtt, közösen szerepel, amely a cento összeállításának gyakorlatát is összefoglalja. A cento elsősorban mint szerkesztési mód jelent meg, csak a későbbiekben vált önálló műfajjává. Két változatának elkülönítése (az ókorban kialakult parodisztikus, gunyoros értelmű, illetve a humanizmus korában megjelenő, utánzó gyakorlatú típus) a *Mondolat* interpretációs keretét is megszabta – ezt disszertációmban tárgyaltam részletesen.

III. Az értekezés következtetései

Míg Szentgyörgyi József művével kapcsolatban valóban védhetőnek tűnik az álláspont, hogy rossz és bántó szándék nélkül készült, addig a gúnyirat veszprémi változata az értelmezői horizont kitágulásával és a szövegben alkalmazott cento műfajának megfelelő szövegszerkesztési eljárással, illetve a jól felismerhető szövegekőzi utalásokkal végül átfordította a vélhetően „ártatlannak szánt játékot”. A dunántúli változat megjelenése, ismert előzményei és forrásai miatt keletkezett félreértések viszont a kortársakat is megtévesztették,

ugyanis a legtöbben nem vették észre, vagy szándékosan nem emelték ki Kazinczy és Berzsenyi szövegein kívül kritizált egyéb műveket.

A szöveg önmagában való olvasása és a kortárs kontextusának feltérképezése egy olyan szöveghálót tár a modernkori olvasó elé, amely utoljára a gúnyirat 1813-as megjelenését követő pár évtizedben volt csak lehetséges. A forrásként használt műveket a gúnyirat saját szövegében mind a tartalmukra vonatkozó célzásokkal, mind idézetekkel összekapcsolta, köztük ezáltal akaratlanul is szövevényes, esetenként több szintből álló hypertextuális rendszert hozott létre. A szövegek köziség komplexitását persze nem csak az átvételek helyeinek azonosítása és elemzése jelenti, hanem az a tény is, hogy a forrásszövegek esetében is kell számolni kellett más, azokat közvetítő szövegek létezésével. Az intertextuális utalásoknak köszönhetően a gúnyirat létrehozott egy új, az eredetiekhez képest merőben eltérő értelmű és stílusú művet, azaz saját „szőnyegét”, és ezt a tényt nyíltan tárja az olvasó elé – aki, ha felismeri a gúnyirat utalásait, rájöhethet, hogy valójában egy kiválóan megszerkesztett, nyelvi játékaiban kiemelkedő művet tart a kezében. A *Mondolat* kritikája az akkori irodalmi és tudományos művekre vonatkoztathatóan a következő kategóriákra osztható:

1. új szavak létrehozása,
2. az idegen divat-szók, illetve görög-római kifejezések,
3. az idegen nyelven ható konstrukciók,
4. az érzelgős kifejezések,
5. erőltetett, feszes, dagályos stílus,
6. provincializmusok,
7. nőstényítés, azaz a nyelvtani nemek bevezetése a magyar nyelvbe (amely ezáltal a feminizálás egyik eszköze is lett).

A gúnyirat a legtöbb helyen a komikus hatást azzal váltja ki, hogy mindezen pontokat különböző mértékben kombinálja is egymással, a skála két végpontján elhelyezkedő stílusok határait mossa egybe, amelyek egymás mellé kerülése a már önmagában is nevetséges hangnemre erősít rá – ezen humor megértése azonban már nehézkes a mai olvasó számára.

A gúnyirat több helyen a korabeli katonai terminológiát és újításokat is beépíti a szövegbe (pl: u.) lábjegyzet), illetve a *Vezérszó* szövegében konkrét utalás is található a pannon énekes harcászati attribútumokkal való felszerelésére („Szörnyek öljé a’ szent tegezből nékem is nyilat, ujj húrt, igát, ‘s teknőt is ujjat nem adott”), valamint egy csata alaphelyzetét mutatja be („A’ túba jelt ád”), amely sokszorosan felnagyítja a névtelen szerző, vagyis a pannon énekes

önként vállalt harcának, illetve csatába indulásának jelentőségét. A tét pedig hatalmas volt – hiszen a gúnyirat egy olyan aktuális vitába szült bele, amely túlmutatott a nyelvújítás kérdéskörén: az éppen formálódó magyar nyelv tárgyában nemcsak azt kellett eldönteni, hogy milyen módokon formálják, hanem azt is, hogy ki teheti ezt meg, kinek van joga beleszólni az ügybe – így ezzel a szöveg hozzájárult a nyelvújítás hatalmi harcként való értelmezésének megerősítéséhez is.

A gúnyirat jól láthatóan nem tett különbséget egyes szerzők között – a szövegben szereplő források szerzőit azonos mértékben éri a kritika, így nem igaz az évek során kanonizálódott nézet, hogy a *Mondolat* fő céltáblája Kazinczy Ferenc volt, még ha a *Vezérszó*, peritextusok és a gúnyiratba választott mottók ezt is sugallják. Mindezt két dolog is alátámasztja: egyrészt a gúnyiratba belefoglalt DEBRECENIMONDOLAT keletkezési ideje miatt nem tartalmazhatott Kazinczy-művekből való átvételt, másrészt pedig témájában, stílusában és nyelvezetében sincs arra utaló nyom, hogy kritikájának célpontja kizárólag egy, jól azonosítható személy lett volna. A *Mondolat* 1813-as megjelenését követően másoktól is érkezett viszontválasz. Többek közt Folnesics Lajos is közölt egy tanulmányt a Tudományos Gyűjteményben, amelyben – nem csak a *Mondolattal* szemben – továbbra is kiállt a „nemek béhozatala” mellett a magyar nyelvbe.” (*A’ Nemnek béhozatásáról a’ Magyar nyelvbe. Feleltül az ön új szónak ótsároltatására.* Tudományos Gyűjtemény, 1818/4., 132-138.) De Pethe Ferenc is szervezkedésbe kezdett – maga mellé akarta állítani Kazinczyt, hogy közösen lépjenek fel a *Mondolat* ellen. Kazinczyt pedig az zavarta a legjobban, hogy a gúnyirat olyanokkal keverte hírbe, akikkel nézetei koránt sem egyeztek: „az én szavaimat összekeverte a’ Barczafalvi, Dugonics, Perecsényi, Vandza, Folnesics és Pethe szavaival.” Berzsenyi utólagos értékelése merőben eltért kortársaitól – a szöveget alapvetően vitaképesnek nevezte, sőt, vizsgálatra méltónak tekintette, ezzel pedig mások által kialakított előzetes értékítéletet kérdőjelezte meg. Nem véletlen, hogy a készülő „antimondolatba” (ahogy többen a *Felelet a Mondolatra* szövegét nevezték) is bekerült az alakja.

IV. Dr. habil. Bódi Katalin (DE-BTK) opponensi véleménye

Szolnoki Anna

„Elhűlnek a Mondolatisták”:

A Mondolat című gúnyirat intertextuális elemzése

című doktori értekezésének nyilvános vitájára

(Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Irodalom- és

Kultúratudományi Doktori Iskola

Irodalomtudományi Doktori Program, 2024)

A disszertáció arra vállalkozik, hogy az 1813-ban megjelent *Mondolat* című gúnyirat szövegének intertextuális hálózatát feltárja, valamint korabeli kontextusait, hatástörténetét, illetve a nyelvújítás narratívájában elfoglalt helyét elemezze. Az elvégzett munka része a *Mondolat* átirata a dolgozat végén, az idézetként vagy allúzióként bedolgozott szöveghelyek forrásainak feltárásával, szövegkiadási problémák megfogalmazásával. Ahogyan arra az előszó is hivatozik, az utóbbi évtizedek kutatásai és szövegkiadásai mára egy olyan bővülő és bővíthető adatbázist hoztak létre a 18–19. század fordulója körüli évtizedek magyar írói életműveiből, levelezéseikből, kéziratok és folyóiratok anyagainak közzétételéből, amely lehetőséget ad az irodalomtörténeti hagyományban rögzített nagy elbeszélések, köztük pedig nevezetesen a hatalmi viszonyok újraolvasására, módosítására és esetleges lebontására. A disszertáció számára az úgynevezett „nyelvújítási harc” konstrukciójának és Kazinczy hatalmi szerepének újraértelmezését megcélzó kutatások jelentik az alapot ahhoz, hogy a *Mondolatot* kimozdítsa abból a leegyszerűsített funkcióból, amely a homogenizált ortológus tábor attribútumaként korlátozza a szöveg jelentőségét és egyúttal a nyelvi-irodalmi viták összetettségének láthatóságát.

Szolnoki Anna munkája éppen ezért hiánypótló a nyelvújítás történetének kutatásában, mert a *Mondolatot* a középpontba állítva próbál meg kilépni abból a nyelvi-hatalmi struktúrából, amelyet Kazinczyra hivatkozva hoz létre és hagyományoz tovább a XIX. századi nyelv- és irodalomtörténet-írás. A disszertáció így kiválóan illeszkedik azokhoz a filológiai feltárásokhoz és a belőlük kiinduló értelmezésekhez, amelyek rámutattak az elmúlt évtizedekben a széphalmi mester szerepkonstrukciójára, nyelvi-hatalmi stratégiájának működésére. Ilyen fontos előzmények és alapok például Csetri Lajos, Bíró Ferenc, Debreczeni Attila, Onder Csaba, Orbán László, Tóth Orsolya és Czifra Mariann szövegkiadásai és/vagy

tanulmányaiknak, monográfiáiknak belátásai. A disszertáció címébe emelt idézet mégis megerősíti Kazinczy pozícióját és a korszakról való hagyományos nyelvi stratégiákat, azzal együtt is, hogy a doktorjelölt reflektál a Kazinczytól vett idézetre – és bár sokat emlegetett alapvetés, hogy szinte lehetetlen kívül kerülni a hagyományos hatalmi diskurzuson, szükséges a *Mondolat* újrapozícionálása – ezt azonban a Kazinczy-levélből vett idézettel nem igazán sikerül illusztrálni. Az valóban a *Mondolat* szerzőiről és várható reakciójukról tesz állítást a teljes mondat szerint: „Elhűlnek a Mondolatisták melly tudomány van azokban a’ kiket ők tudatlansággal vádolnak.” (lásd a dolgozat 7. oldalát). Kazinczy ebben a megszólalásában ugyan kifejezetten mértéktartóan nyilatkozik a gúnyirat szerzőiről, mindazonáltal éppen az ő tudatlanságukat intencionálja kijelentésével, és ez a személyeskedő jelleg végeredményben minden résztvevő esetében ellehetetleníti a vita korrekt, nyílt és eredménnyel zajló lefutását. Természetesen nem a címadás a mércéje a disszertáció teljesítményének, mindenesetre ez az idézet azt mutatja, hogy nem könnyű frappáns, szállóigészerű szöveghelyet kiemelni a forrásanyagból, amely metonimikusan sűrítethetné adott problémakörrel való állításainkat. Összességében azonban a disszertáció – elismerésre méltó módon – nagy hangsúlyt fektet a hatalmi diskurzus elemzésére, Kazinczy és táborá, valamint a mondolatisták nyelvi stratégiáinak megértésére, a még talán mindig túlzottan Kazinczy-centrumú kutatások meghaladásának sürgetésére.

A nyilvános vitára benyújtott disszertáció értékes munka, amely egyrészt jól beágyazható a zajló tudományos kutatásokba, másrészt pedig bőven szolgál új tudományos eredményekkel, vagyis teljes mértékben alkalmasnak tartom a munkát a nyilvános vitára, azzal együtt is, hogy számos kritikai megjegyzést fenntartok a korábbi véleményemből.

A disszertációban két tudományos műfaj, egy markánsan irodalomtörténeti és egy markánsan textológiai jellegű munka keveredik nem egészen tisztázott módon. A dolgozat jelenlegi struktúrájában elsőként a *Mondolat* irodalomtörténeti helye, illetve keletkezés- és recepciótörténeti vonatkozásai kerülnek fókuszba, majd ezt követi a *Mondolat* poétikai-retorikai elemzése, a szöveg transztextuális hálózatának feltárásával. A disszertációnak ebben a szakaszában valószínűleg nem kellett volna minden forrás filológiai adatát közölni lábjegyzetben a *Mondolat*-ból vett idézeteknél, ugyanis az összes szövegforrás azonosítása a lábjegyzetben, de csak részben történő értelmezésük a főszövegben eleve nagy feladatot ró az olvasás folyamatára. Persze módszertanilag is nehéz eldönteni, miként lehetne egyszerre informatív, dokumentatív, takarékos és egyúttal kellő mélységben értelmező jellegű is a disszertációnak ez a része. Ezt követően a dolgozatot bibliográfia és függelék zárja, majd a

Mondolat betűhív átirata, a benne feltárt intertextusok azonosításával a lábjegyzetekben, vagyis itt részben szükségképpen megismétlődik a forrásfeltáró fejezet anyaga.

Továbbra is azt látom, hogy ebben a formában nem egészen világos a szövegközlés célja és helye az értekezésben, amit annál is inkább lényeges lenne nagyon pontosan tisztázni, mert ahogyan arról a doktorjelölt is említést tesz, a *Mondolat* nemrégiben megjelent a Kölcsény-kritikai kiadás legutóbbi kötetében, az Onder Csaba által szerkesztett *Nyelvtudományi munkák* függelékében. Bár Szolnoki Anna folyamatosan utal az onnan felhasznált adatokra és értelmezésekre, amikor a *Mondolat* kiadásai között tárgyalja a Kölcsény-kritikai kiadás nevezett kötetét, nem ismerteti, milyen céllal került be a *Nyelvtudományi munkák* anyagába a gúnyirat, az ott elvégzett filológiai munkához képest hogyan írható le saját kutatásának kérdésfeltevése, célja és eredménye, pedig ez utóbbi elengedhetetlennek tűnik az önállóan elvégzett munka hangsúlyozása miatt. A gúnyirat keletkezés- és kiadástörténetének bemutatása, és természetesen az intertextuális hálózat feltárása egyértelműen azt mutatják, hogy a disszertáció megalapozza a *Mondolat* kritikai igényű kiadását, a dolgozat azonban túl van terhelve azzal, amint fentebb már említettem, hogy a forrásazonosítások a IV. fejezet lábjegyzeteiben és a szövegközlésben is megjelennek ugyanazzal a részletezéssel. Továbbra is úgy látom, hogy a szövegközlés nincs jó helyen, a kritikai kiadások szerkezetét követve a dolgozat elején, vagy akár a *Mondolat* szövegelemzését megelőzően kellene a szöveget közölni. Ugyanis a disszertáció egyik kiemelkedő eredménye éppen ezeknek a forrásoknak a feltárása – és mintha az sem kapna kellőképpen hangsúlyt, hogy ezek a források ebben a mennyiségben és mélységben a doktorjelölt kutatásainak köszönhetően ismerhetők meg. A szövegközlést pedig az is bonyolítja, hogy annak eredeti kiadásában eleve vannak lábjegyzetek, amelyeket tipográfiaiilag nem tud látványosan megjeleníteni a disszertáció a forrásokat közlő lábjegyzetekhez képest, sőt, az oldaltükör kifejezetten zavaros lesz emiatt. A doktorjelölt maga is hangsúlyozza, hogy az allúziók és az intertextusok bonyolultsága, továbbá az oldaltükör említett problémája miatt a későbbiekben egy gyakorlatorientált digitális kiadás képzelhető el a *Mondolat* közléséhez, amely cél egészen biztosan fontos és megvalósításra méltó, ugyanakkor érdemes lenne mégiscsak a papíralapú kiadás megoldásán, illetve a digitális kiadás esetében is egy olvasószöveg kialakításán is gondolkodni egy átláthatóbb struktúrában. A kritikai kiadások jegyzetapparátusához hasonlóan a dolgozat foglalkozik a *Mondolat* kézírataival és korábbi kiadásaival (IV/1), de ebben a szakaszban is zavaróan keveredik az irodalomtörténeti és a textológiai módszertan. Korábban javasoltam a visszaküldött kézirat széljegyzetében egy szikárabb, akár táblázatszerű felsorolást a kéziratok és a kiadások

adatainak rendszerezésével, amely az áttekinthetőséget szolgálhatta volna. Ez nem készült el, maradt a jelenlegi forma, amelyben a kéziratok és kiadások bemutatása mellett hosszabb értelmező szakaszok is olvashatók. Ez utóbbiak egyfajta re cepciótörténeti összefoglalást is vállalnak, vagyis azt, hogy az edíciók a sajtó alá rendezők szándékai szerint milyen jelentéseket közvetíthettek annak idején. Ugyanakkor, mivel ez a szakasz mégiscsak a disszertáció textológiai egysége, nem igazán van helyén az értelmezéstörténet ilyesfajta részletezése: itt például teljesen irreleváns az 1975-ös népszerűsítő kiadás és illusztrációi hosszas elemzése és bírálata.

Szintén ennek az összeecsúszásnak a példája, hogy végül nem sikerült következetesen jelölni sem megnevezésében, sem tipográfiailag a *debreceni Mondolatot* és a *Mondolatot*, még a tartalomjegyzékben sem. Néhol újramagyarázza a disszertáció, mit is ért egyik vagy másik alatt, a debreceni változat kiskapitálissal és egybeírva, míg az 1813-as egyszerűen, dőlt betűvel szedve szerepel, időnként évszámokkal és szerkesztőkkel is megtámogatva. Bár a korábbi szövegváltozathoz képest történtek nyelvi-stilisztikai és tipográfiai javítások, a beadott disszertációban továbbra is sok hiba maradt, a korrektúrában beleírt javítások mellett helyenként a szövegben maradtak a korábbi hibák, értelmetlen mondatokat eredményezve.

A doktorjelölt a munkahelyi vita óta eltelt időben tovább tudta gazdagítani dolgozata szakirodalmi bázisát, és úgy tudta beépíteni a korábban javasolt szakmunkákat, hogy azok valóban erősítik a disszertáció állításait.

Nem biztos, hogy jelentéktelen apróság egy dátum feloldásának kérdése a disszertációban, hiszen a probléma eleve egy kétszáz évvel ezelőtti világ idegenségét erősíti: továbbra is kételkedem abban, hogy az értekezésben a kritikai kiadásból idézett dátum, a *Vezérszó* keltezése, az „Ikrek havának 1-sőjén 1813.” valóban május 22-re utal-e, ahogy azt a doktorjelölt megerősíti. Ezt kommentáltam is a disszertáció korábbi változatában, és mivel a *Mondolatban* minden idézetként olvasható, érdemes lett volna ennek a kritikai megjegyzésemnek is utánamenni. A horoszkópok szerinti évfelosztás csillagászati eseményekhez van rendelve, a határpontok időben eltolódhatnak egyik évről a másikra: egy gyors ellenőrzéssel látható, hogy pl. idén május 20-án lépett a Nap az Ikrek jegyébe. Persze nem lehetetlen visszaellenőrizni, mikor lépett a Nap az Ikrek jegyébe 1813-ban, ugyanakkor itt egyértelműen nyelvújítási kérdéstről van szó, vagyis arról, hogy a XIX. század elején egy-egy író, folyóiratszerkesztő, levélíró stb. miként dátumoz, milyen nyelvi megoldást választ a hónapok megnevezésére. A *Hazai Tudósítások*, majd a *Hazai 's Külföld Tudósítások* 1806-tól bőven az 1830-as évekig használta a vallási ünnepekre épülő hónapneveket a lapszámok

dátumozásában, pl. Boldogasszony hava, Szent Mihály hava stb. A horoszkópok alapján történő megnevezést könnyen meg lehet találni: nyilván Kazinczy a kulcs, az Orpheus lapszámai a horoszkópokkal vannak megnevezve, az első a Vízöntő havával, az utolsó, nyolcadik pedig a Szűz havával. Mindeközben a kötetcímlapokon januárt, februárt stb. feliratoz Kazinczy. Ráadásul ír is erről a Földi Jánossal való levelezésében, amelyből részletet közöl az első lapszám borítóján: lásd az Orpheus 2001-es kiadásának 307. oldalán, eszerint pedig az Ikek hava a május hónap alternatív elnevezése, vagyis Ikek hava 1. az május 1. Ez most persze kicsinyeskedésnek tűnhet, de a szándékom inkább az arra való rámutatás, hogy a *Mondolat* szerzői az Ikek hava megnevezéssel is Kazinczyra, az Orpheusra, és esetleg közvetlenül a *Bé-vezetésre* is rájátszottak a *Vezérszóban*. A szótárakkal kapcsolatban megjegyzendő, hogy a disszertációban felsorolt műveken kívül (148. oldal) Kazinczy *Bácsmegyeyéhez* is kapcsolódott szótár, amelynek jelentősége a regénytörténeti kutatások számára sem elhanyagolható.

A bibliográfiai részben a források és a szakirodalmi tételek külön egységben szerepelnek, de utóbbi tele van szintén forrásként értelmezhető anyagokkal a *Mondolat* korából: ez amiatt nem szerencsés, mert a korszakot kutatók számára mindig nagyon értékes az ilyesfajta listáknak az átláthatósága a munka felhasználásához vagy további munkák elvégzéséhez.

Összességében Szolnoki Anna nyilvános vitára benyújtott disszertációja komoly, a 18–19. század fordulójának magyar irodalmi korszakkutatásában fontos munka, a nyilvános vita megtartását és a PhD-cím odaítélését támogatom. Nyilvánvalóan nem lehet és nem is szükséges minden javasolt korrekció elvégzése, ugyanakkor bízom abban, hogy a disszertáció anyaga a nyilvános vitát követően meg fog jelenni, így annak előkészítése során a kritikai megjegyzések a munka javára válhatnak.

Kelt: Debrecen, 2024. május 31.

Dr. habil. Bódi Katalin PhD
egyetemi docens
DE–BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

V. Prof. Dr. habil. Onder Csaba Dsc (EKKE-BMK) opponensi véleménye

Opponensi bírálat

Szolnoki Anna:

„Elhűlnek a Mondolatisták”: A *Mondolat* című gúnyirat intertextuális elemzése
című doktori (PhD) értekezésről

Az értekezés tárgya a 19. század első évtizedeiben a magyar nyelv és annak lehetséges megújítása körül zajló diskurzusok egyik kulcsszövege. Az értekezés transztextuális elveket alkalmazva elemzi a *Mondolat* (Veszprém, 1813) című művet. Vizsgálata kiterjed a mű keletkezésének, műfajiságának, forrásainak és az irodalomtörténetben elfoglalt helyének kérdéseire is. Az értekezés hiánypótló munka, tudományosan értékes és releváns eredményeket mutat, leginkább a *Mondolat*-filológia szempontjából.

A mintegy 160 oldalas értekezés négy nagyobb fejezetből áll: a *Mondolat* irodalomtörténetben elfoglalt helye (I.); forrásai és mintái (II.); műfaja (III.); elemzése (IV.); az ötödik fejezet egy rövid összegzés, a hatodik pedig bibliográfia, külön feltüntetve a forrásszövegeket és a szakirodalmakat. Az értekezés VII. fejezete a főszöveghez kapcsolódó 100 oldalas Függelék, amely három szöveget tartalmaz: két egykorú, német nyelvű kritika magyar fordítását, és a vizsgálat tárgyát képező mű szövegközlését jegyzetekkel. Az értekezés felépítése logikus, arányos, jól szerkesztett, nyelvezete és fogalomhasználata megfelelő és korrekt. A felhasznált szakirodalom és a vizsgálatba bevont források relevánsak és megfelelően hasznosulnak.

Az értekezés érdeme, hogy csaknem teljes mértékben, részletesen és alaposan azonosítja a *Mondolat* intertextusait. Ez két dolog miatt jelentős: egyrészt ilyen mértékű azonosítást eddig még senki nem végzett, annak ellenére sem, hogy a szöveg több mint kétszáz éve a kanonizáló elbeszélések, értelemszervező hivatkozások és magabiztos értékítéletek tárgya; másrészt azért, mert eme mű létmódjától különösen elválaszthatatlan a szövegközöttség. Különösen fontos eredménye az értekezésnek, hogy vizsgálata során egy komplex hipertextuális rendszert is feltár, sok mindent visszanyerve a kortárs olvasási kontextusból, lehetővé téve egyben a mű irodalmi olvashatóságának visszanyerését, szofisztikáltabb megértését is a modernkori olvasó számára. Mindez irodalomtörténeti

téttel is rendelkezik, mivel az értekezés alapul szolgálhat a *Mondolat* rekanonizációjához, a nyelvújításról szóló elbeszéléseket uraló dichotómiák lebontásához és újrarendezéséhez, a Kazinczy-centrumú megközelítések differenciálásához. A *Mondolat* intertextusainak feltárására a Szemere Páltól és Kölcsey Ferenctől származó *Felelet a Mondolatra* c. mű olvasására is hatással kell legyen. Mindkét műre igaz, hogy gyorsan negatív megítélés alá kerültek, ami szinte olvashatatlanná tette őket, elásva diskurzív műfaji erényeiket. Az értekezés érdeme, hogy hozzájárul a magyar satirikus irodalom alkotásainak eléréséhez, irodalmi szöveggé váló olvashatóvá tételükhöz.

(2)

Az értekezés az intertextuális feltárást pontosan, megnyugtató módon végzi el. Aligha lehet kifogásunk a Függelékben közölt *Mondolat* forrásfeltáró jegyzeteire. Úgy tűnik, hogy a szerző mindent megtalált, amit lehetett. A jegyzetek elrendezésének nehézségei kapcsán jelzi ugyanakkor, hogy mindez egy digitális kiadásban volna jól megoldható, amellyel egyet lehet érteni.

Zavaró ugyanakkor, hogy az elemző fejezetben (IV.) a *Mondolat*-ból vett idézetekhez olyan lábjegyzetek kapcsolódnak, amelyek teljesen megegyeznek a Függelék (VII.) szövegközléshez kapcsolódó lábjegyzetekkel, aminek következtében gyakorlatilag szinte minden duplikálódik. Kiragadott példaként a sok közül „Könyvmunkámnak lapos gunyorja” szintagmában a könyvmunka jegyzetet kap a 127. oldalon (662. lbj.), majd mindez szó szerint megismétlődik a 178. oldal 944. lábjegyzetében is. Mi több, a Függelékben közölt *Mondolat* szövegén belül is ismétlődnek a duplikációk. Kiragadott példaként az „Édes Angyalném” c. peritextusban a „Titokírász’ Férje” ezt a lábjegyzetet kapja:

Titokírász’ Férje – „Berthold Úr, mint első Titokírász, a’ polgári Köztársaság’ Írásszobájábann, Hívatalt nyert,” Folnesics 1807, 73. vö. Uő. 59.: „Alvína’ Levéle Tudtomra adta most, hogy a’ polgári Köztársasághivatalnak öregek Títokírássza kihallt légyen”. ill. Uő. 63.: „Tegnapság, midön az öreg el-holt Titokírászt el-temettük...” és Uő. 67.: „de csak Hajat hadjon az Úr azután nőni, mert egy Títokírász Haj nélkül mindég Sására emlékeztet engem...

Mindez a „Szótár’-ban megismétlődik a „Titokírász” szó lábjegyzetében:

Titokírász – „Berthold Úr, mint első Titokírász, a’ polgári Köztársaság’ Írásszobájábann, Hívatalt nyert,” Folnesics 1807, 73. vö. Uő. 59.: „Alvína’ Levéle Tudtomra adta most, hogy a’ polgári Köztársasághivatalnak öregek Títokírássza kihallt légyen”. ill. Uő. 63.: „Tegnapság, midön az öreg el-holt Titokírászt el-temettük...” és Uő. 67.: „de csak Hajat hadjon az Úr azután nőni, mert egy

Títokírás Haj nélkül mindég Sására emlékeztet engem...

Elkerülhetetlennek látom az értekezés redundáns forráshivatkozó lábjegyzeteinek radikális csökkentését. Ezt a problémát egy digitális kiadás sem oldja meg önmagától. Vélhetően el kell döntenie a szerzőnek, hogy a szövegközlést akarja-e kommentálni, vagy az elemzést? Szerintem elegendő volt ez utóbbi. Egyrészt azt javaslom, hogy az értekezés elemző szövegében szereplő Mondolat-idézetek ne kapjanak forrásmagyarázó lábjegyzeteket (mivel azokat az olvasó úgyis megtalálja majd a Függelék szövegközlésében); másrészt azt is javaslom, és ez a fontosabb, hogy csak a „Szótár” szavai kapjanak jegyzetet forrásmegjelöléssel, míg a *Mondolat* egyéb textusaiban (peritextusok és a főszöveg) szereplő szavak csak akkor, ha azok nem szerepelnek a Szótárban. Ez nemcsak praktikus és lábjegyzetcsökkentő megoldás, de modellezi is a *Mondolat* szövegének működését és intertextuális mintaolvasójának munkáját. (NB. Ha meg akarod érteni a *Mondolat* neologizáló beszédmódját, lapozz a *Mondolat* értelmező „Szótár”-hoz.)

Nem minden szó kapott forrásjelölő lábjegyzetet. Megint csak kiragadva, a „Szótár”-ból idézve, vajon kitől származik az „Ötlet”, a „Rajz”, a „Vágy”? Ezek a *Mondolat* készítőinek leleményei volnának? Vagy egyszerűen csak nem tudjuk? Érdemes volna ezt a nemtudást is szóvá tenni az értekezésben. Ez is információ, amely kicsit sem csökkenti az elvégzett munka érdemét, de némileg csillapítja a szükségképpen kiváltott filológiai telhetetlenséget.

Viszont abban biztos vagyok, hogy Folnesics János Lajos múlhatatlan nőstényesítési innovációjaként az „Öné” fogalma jegyzetre szorul. Érthetetlen, hogy ez miért maradhatott ki az *Alvina* című regényből feltárt szavak közül. Ráadásul ennek kapcsán a *Mondolat* eredeti, 1813-as kiadás vette alapul („A *Mondolat* szövegének elemzésében a dolgozat az 1813-ban megjelent, eredeti kiadás szövegére hivatkozik”), de nem mondja ki, hogy ez betűhív közlés volna, egyedül a központosítás, tipográfia, peritextusok megőrzését említi. A betűhűség hiányából eredő adódó probléma a rossz, hibás olvasat. Például a *Mondolat* szövegében egyértelműen Öné szerepel; a disszertáció által közölt változat mindjárt az elején viszont Öné-t ír (178. oldal): „A’ legújabb olvasottság’ lajtorjáján áll Öné is veled együtt”. A hibás átírat értelemzavaró és az értelmezésre is kiható helyzetet teremt: az Ön nőnemű párjaként megalkotott Folnesics-féle Öné helyett birtokviszonyt kapunk (Öné). A szó szerinti duplikáció miatt ez az értelemzavaró verzió jelenik meg az értelmező fejezet idézetében is a 127. oldalon. (Szerencsére más helyen már jó az átírat, kivéve az *Alvinából* vett idézeteknél ahol

mindenhol az „öné” formula szerepel, teljesen értelmetlenül, vö. 252. o./2015. lbj; 126. o. 593. lbj, 600. lbj.)

(3)

Az értekezés kontextualizáló fejezetei kapcsán ismét nyilvánvaló az örökletes paradoxon: egy Kazinczy-ellenes pamflet sem lehet Kazinczy Ferenchez köthető források nélkül megközelíteni. Persze éppen a vizsgálat tárgya és ezzel kapcsolatban elért eredmények (feltárt intertextusok) segíthetnek abban hogy ez ne így, vagy ne teljesen így legyen. Most az a benyomásom, hogy a *Mondolat* keretezésében elsősorban még a jól ismert tudáspanelek kerültek mozgósításra. Az értekezés elemzésre vállalkozott, amit összességében jól teljesített, ugyanakkor az új eredmények értelmezői hasznosítása lehet majd a következő lépés a kutatás fejlesztése során. Ennek kapcsán az összegzésben (V.) elhangzó kijelentés, miszerint (az új kutatási eredmények alapján) cáfolható az „évek során kanonizálódott nézet, hogy a *Mondolat* fő céltáblája Kazinczy Ferenc volt”, szerintem túlzó következtetésen alapszik. A *Mondolat* kritikai fókuszában felismerhetően Kazinczy Ferenc alakja áll (lásd peritextusokat: Dicshalom; mottó a *Tövissek és virágokból*; a Zafyr Czenczinek szóló ajánlás.) Ennek nem mond ellent az – a kutatásnak köszönhetően –, hogy tőle viszonylag csekély, míg más szerzőktől (Barczafalvi, Folnesics, stb.) igen sok neologizmus került be a szövegbe. És az sem, hogy Folnesics és Pethe megszólítva érezte magát, alappal. Egyszerűen egy új és aktuális, az előbb említett szerzőkhöz képest potensebb ellenfél került a túlzó neológiát elutasító céltáblájára, akit immár személyében is megtámadnak, a nevetségessé tétellel kikezdve autoritását is. A kanonizáció (elsőként Toldy Ferenc) valóban egyenmősítette a támadást, jóvá hagyva Kazinczy kisajátító értelmezését, teljesen kiírva ugyanakkor a perszonalifikáció igazán sértő mozzanatait, amelyek a férfiaság és a magyarság hiányát is felrótták a neológusoknak. A dolgozat kapcsán csak azt láthatjuk tisztábban, ahogyan egy heterogén nyelvi anyag műfajba szerveződik és egy adott személyre fókuszálódik.

Ajánlanám a *Mondolat*ot létrehozó értelmezői és alkotói közösség tagjainak, életrajzuk, előfeltevéseik, motivációik, munkamódszerük alaposabb filológiai feltárását, az összetett szerzőség (eszmei-, közreműködő- stb.) kérdésének és az oralitás szerepének vizsgálatát, és akár a vallási felekezeti erőteljesebb felvetését is. A Somogyi Gedeon körüli emberek kapcsán ismét megnézném Kisfaludy Sándort, akinek dunántúli, nyelvkérdésben aktív „értelmiségiek” doyenjeként játszott informális szerepe nem tisztázott megnyugtatóan.

Nagyon érdekes az a lelki folyamat, amely Kazinczyban végbement a *Mondolat* megismerését követő egy hónapban. Ehhez szorosan kapcsolódik az értelmezésének fokozatos változása, amelyet leveleiben mások számára is folyamatosan kiajánlott, nem is hatástalanul, amint az a nyomtatásban is megjelent kritikákból, és a Toldy-féle kánonképzésből is látszik. Szerintem érdekes volna a dolgozat ezzel kapcsolatos észrevételeit fókuszáltnak, akár külön alfejezetbe rendezve elbeszélteni.

A *Mondolat* műfajisága fontos kérdés. Az ezt tárgyaló fejezettel kapcsolatban vannak hiányérzeteim. A fejezetet bevezető rész nekem kissé vázlatos, első mondata zavarba ejtő („A 18. század végén Franciaországban lezajlott eseménysorozatot összefoglaló néven francia forradalomnak nevezzük”, 72. old.); míg a cento-t és a paszkvillus-t tárgyaló alfejezetek jól hasznosíthatóak. Viszont előbb a diskurzusban használt fogalmakat azonosítanám, rámutatva arra, ahogyan az értelmezési folyamatban a műfaji megítélés változásba kezd. És itt bővebben kell kitérnie az értekezésnek a szatíra fogalmára is. A kortárs recepció vizsgálatából fájóan hiányzik Kölcsey Ferenc Somogyi/Bóhogyi Gedeonról írott biográfiája (*Felelet a' Mondolatra, Praefatio*), amelyben erőteljesen reflektál a szatíra vs. paszkvillus megítélésének problémájára. Kölcsey szerint ez nagyon szubjektív jelenség és ezért egyáltalán nem könnyű poétikai definiálása (vö. 77.). Ezért is tűnik helyesebbnek az értekező azon megállapítása, miszerint éppen a paródia (és az ezt hordozó műfajok) fogalmának változása figyelhető meg a *Mondolat* és a *Felelet* kapcsán (79, 88.) Nyilván nem lehetett cél a 18-19. századi magyar paszkvillusirodalom feldolgozása, de talán érdemes lenne kicsit jobban megnézni még az ezzel kapcsolatos hagyományt, különösen a diétai szövegeket. (Lásd pld. Lőkös István: *Külömb-külömb féle jó és rossz szagú virágokkal tellyes kert. Pasquillusok a XVII.-XVIII. századból*, 1989.; Abafi Lajos: *Magyar pasquillok I.* [az 1811-es országgyűlésről is]. Figyelő XIV. 1883.) Ez utóbbiak közül egyre, helyzetük hasonlósága okán, Kazinczy (és így az értekezés is) utal, mégpedig Isaák Sámuel szatmári alispánt számár hátára ültetőre. Isaák a szatmári kálvinista nemesek doyenje volt (az ottani Kisfaludy), ő szolgált mintául (Máté)Szalkai Högyész Máté figurájához, és ő írt ellenpaszkvillust Kazinczy ellen.

Néhány apróbb megjegyzés. Tudomásom szerint Radó Sándor úgy vélte, hogy a *Mondolat* Vácon jelent meg, és a közreműködői szerepét a disszertáció sem tudja bizonyítani (26.); Tóth Ferenc *Püspökök élete* című művét (60.) a *Felelet* kritikai kiadása forrásként már kapcsolatba hozta a *Mondolattal*. A *magyar nyelvújítás dokumentumai 1810-1830* weboldal kapcsán illendő lett volna megemlíteni a *Bibliográfiában* a kiadó

(Debreceni Egyetemi Kiadó), a szerkesztő (Debreczeni Attila), és Czifra Mariann nevét is, aki a szövegeket válogatta, az adatokat feldolgozta és a digitalizálást végezte.

(4)

Ahogy Mikszáth Kálmán írja satirikus regénye, *Az új Zrínyiász* utószavában: a társadalmi-politikai témák egy idő után aktualitásukat veszítik, az egykor volt alakokat elnyeli az idő, és egyre több mindent kell megjegyezni a szövegben ahhoz, hogy az utókor olvasói valamit értsenek is a szarkasztikus humorból; és ez így megy addig, míg végül az egész művet felfalják a sokasodó jegyzetek, a könyvet pedig megrágnak az egerek. A *Mondolat* satirikus humora ma már nehezen érthető, soha nem fogunk már nevetni rajta, de Szolnoki Anna komoly munkája után azonban az egerek jó ideig még várhatnak a rágcsálással. Az értekezés nyilvános vitára bocsátását és szerzőjének a PhD fokozat megítélését támogatom.

Eger, 2024. május 25.

Prof. Dr. Onder Csaba

PhD, dr. habil., DSc
kutatóprofesszor
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

VI. Válasz az opponensi véleményekre

Hálás köszönettel tartozom Dr. habil. Bódi Katalinnak és Dr. habil. Onder Csabának disszertációmra fordított idejükért, átgondolt, alapos és értékelő bírálatukért. Elismerő soraik mellett támogató és konstruktív javaslataik, megjegyzéseik egyértelműen rámutattak arra, hogy kutatásomnak nem csak jelene, hanem jövője is van – visszajelzéseik, szakirodalmi kiegészítései pedig kiváló kiindulópontot jelentenek a *Mondolat* későbbi, tervezett digitális kritikai kiadásának előkészítéséhez. Mivel a bírálatok több pontja tematikus átfedésben van egymással, ezekre együttesen fogok válaszolni.

Dolgozatom egyik legnagyobb kihívását – amely számomra a disszertációírás legnagyobb nehézsége is volt – a *Mondolat* önálló, független szöveggként való kezelése és fókuszban tartása jelentette. Ezt az elképzelésemet némileg árnyalta, – ahogy bírálatában Onder Csaba fogalmazott – „a *Mondolat* keretezésében a jól ismert tudáspanelek kerültek mozgósításra.” Ennek egyik oka, hogy továbbra is Kazinczy Ferenc levelezése az egyik legjobban feltárt és felhasználható forrás, amelyet a dolgozat sem tudott kikerülni. Annak ellenére sem – ahogy a disszertációmban is kitértem rá – más szerzői corpusok is feldolgozásra kerültek és jelentek meg, például Berzsenyi Dániel (pl. Berzsenyi Dániel *Próza munkái*, Berzsenyi Dániel *Levelezése Főríz Gergely kiadásában*). A domináns narratívától való távolságot pedig egyelőre az befolyásolta – ahogyan azt Onder Csaba is említi – hogy mikrohistorista kutatások alig, vagy szinte egyáltalán nem léteznek. Ezen kutatások alatt a *Mondolat* létrehozása körüli, tágabb értelemben vett alkotói közeg vizsgálatát kell érteni.

A disszertáció ezek elvégzésére nemcsak terjedelmi okokból nem vállalkozhatott, hanem azért sem, mert a rendelkezésre álló források és dokumentumok száma meglehetősen alacsony, illetve egysíkú. Egysíkú ugyanis abban az értelemben, hogy mindig ugyanazon személyeket említik, akiket viszont valamilyen okból igyekeznek időben és térben is távol tartani a *Mondolattól*. A legtöbb érdemi adattal szolgáló helytörténeti munka Veress D. Csaba: *Tótvázsony múltja és jelene* című, 1994-es kiadvány, amely 2000 példányban jelent meg. A könyv az őskortól egészen az 1990-es évek elejéig dolgozza fel a település történetét. A kötetben csak távolról villannak fel Somogyi Gedeonhoz köthető alakok – például Oroszy Pál, vagy Fábíán József református lelkész. A róla szóló monográfiában (Fábíán-émlékkönyv. Fábíán József (1761-1825) református esperes pályafutása (Hudi József, Pápai református gyűjtemények, Pápa, 2002) pedig hiába keressük a *Mondolattal* való kapcsolatra utaló nyomot, a kötet „Fábíán ezerirányú munkásságával foglalkozik”. A szerző mintha kínosan ügyelt volna arra, hogy vizsgálatának tárgya ne keveredjen hírbe a gúnyirattal, hiszen Somogyi Gedeonról

is csak annyit említ meg, hogy nyelvész. Az elhallgatás aktusa pedig más írásban is tetten érhető, ugyanis Fábrián Gábor, Fábrián József fia, *Adatok Somogyi Gedeon életéről* című tanulmányából azt az igen fontos tényt hagyta ki, hogy a „göthös Gedi bácsi” unokaöccse.

Már ebből a felsorolásból is világosan látszik, hogy a gúnyirat Veszprémhez és környékéhez való kötődésének vizsgálata milyen akadályokba ütközik. Fontosnak tartom ugyanakkor ezen akadályok jövőbeni elhárítását, vagyis a Veszprémhez kapcsolódó közreműködők életútjának, életművének feltárását, a *Mondolat* létrehozásában játszott szerepük feltérképezését, illetve az Onder Csaba által említett Kisfaludy Sándor és Somogyi Gedeon kapcsolatának közelebbi vizsgálatát, amely a továbbiakban elkerülhetetlen. Ezen kívül dolgozatomban elvégzett intertextuális elemzés csak megerősítette, hogy *Mondolat*ban szereplő azon művek vizsgálata is releváns, amelyek szerzői kevésbé ismertek, mint például Kazinczy Ferenc és a hozzá köthető személyek, ám életművük nem kevésbé gazdag, mint jól ismert társaiké. Mindezen szerzők és műveik láthatóvá tétele pedig újabb vizsgálatok szükségességére mutat rá, mint pl. stilometriai elemzésekre, szemantikus adathálózatok létrehozására. Jelenleg úgy látom, hogy a gúnyirat digitális kiadásában már nem csak a benne feltárt szövegháló vizualizálása lesz technikailag megoldott, hanem egy – akár adatbázis formájában is elképzelhető – névtár létrehozása is lehetővé válik, amely a későbbiekben akár bővíthető is – például a *Felelet a Mondolatra* keletkezés- és befogadástörténetéből kinyert információkkal.

Dolgozatomban a Kazinczy-levelezésre való támaszkodás és az ebből fakadó aránytalanság egyelőre jól érzékelteti a *Mondolatra* irányuló fókusz megtartásának nehézségeit, hiszen a létrehozásában szerepet játszó értelmezői- és alkotói közösség teljeskörű és alapos rekonstrukciójának hiánya valóban azt a látszatot keltheti, hogy a *Mondolat* csak a már jól ismert, kazinczyánus irányból értelmezhető. Ennek ellenére, ahogy utaltam rá: nem tartom teljesen kizártnak más források létezését, amelyek a jövőben segítenek oldani ezen aránytalanság keltette feszültséget, bár egyelőre levéltári kutatásaim során sem találtam ilyet. Mindezek teljesüléséig a dolgozatban olyan, már említett kiugrási pontokra kívántam felhívni a figyelmet, amelyek további lehetőséget biztosítanak a jól ismert narratívától való eltávolodáshoz.

Mindkét bírálatban helyet kapott a dolgozat szerkezetére, illetve a szövegek közlés helyére és módjára irányuló visszajelzés. Bódi Katalin úgy véli, hogy a dolgozat jelenlegi állapotában a szövegek közlés helye és célja nem világos, ugyanis a dolgozat végén található. Mindketten úgy látják, hogy a dolgozat szerkezete túl van terhelve, mivel a forrásazonosítások a IV. fejezet lábjegyzeteiben és a szövegek közlésben is megjelennek. Onder Csaba a bírálatában azt javasolja, hogy a főszövegben csak a szótár szavai kapjanak forrásmagyarázó lábjegyzetet, illetve azok a

passzusok, amelyek a szótárban nem szerepelnek. Úgy gondoltam, hogy ez csak akadályt gördítene az olvasó elé, hiszen szükségessé tenné a lapozgatást, bár a visszajelzés azt mutatja, hogy ez nem feltétlenül van így, s ebből a szempontból Bódi Katalin és Onder Csaba kritikáját is jogosnak tartom. Most már úgy látom, hogy ebben a formában is létrehozhattam volna egy ennél optimálisabb változatot, de optimálisat nem.

A *Mondolat* elemzése közben egyre inkább világossá vált számomra: a gúnyirat szöveghálója és az abban megmozgatott forrásanyag papír alapú közlése csak olyan kompromisszumok árán lehetséges, amely egyrészt az említett szöveghálóhoz való hozzáférést korlátozza, hiszen a kapcsolódási pontokat kizárólag a lábjegyzeteken keresztül képes ábrázolni – mint ahogy az dolgozatban is történt. El kell fogadom, hogy jegyzetapparátus mennyisége és duplázása az olvasó számára is terhet jelent, jelentősen megnehezíti a befogadást, értelmezést. Ez is a jövőbeni digitális kiadás elkészítése mellett szóló érv, amely magyarázó és textológiai jegyzetapparátust, valamint kísérőtanulmányt tartalmazhat, illetve a kritikai mellett olvasószöveget is felkínálhat. (<https://pim.hu/dbk/kritikai-kiadas>)

Az elektronikus kiadás kategóriáját először az MTA I. Osztályának Textológiai Munkabizottsága *Alapelvek az irodalmi szövegek tudományos kiadásához* című szabályzata rögzítette. Az elektronikus, vagyis a digitális kiadás „már eleve, létrehozásának első pillanatától fogva, koncepcionálisan az elektronikus médium számára készül, igénybe véve és kiaknázva annak valamennyi lehetőségét. Egy valóban digitális kiadásnak el sem képzelhető egyenértékű papírváltozata: létmódja, filozófiája, szövegkezelő elve kizárólag elektronikus környezet számára megalkotott; az elektronikus médium által biztosított speciális, dinamikus szövegkezelési lehetőségeket teremt, kiegészítve a statikus olvasást a tetszőleges szempontok szerinti lekérdezés, rendezés, megjelenítés lehetőségeivel.” (Kecskeméti, 2001, 17.) Ezenkívül a digitális kritikai kiadás a források közzétételén túl képes a szövegváltozatok egyidejű megjelenítésére, ahogy azt Bódi Katalin a bírálatában táblázatos formában javasolta.

A *Mondolat* szövegének digitalizálása már korábban elkészült, viszont az optikai szövegfelismerés (OCR) hibái nem minden esetben kiküszöbölhetőek. Így dolgozatomban az elvégzett intertextuális elemzéséhez alapul vett, eredeti kiadás szövegében a megtartott a központosítás, a tipográfia (dőlt betűs részek), a peritextusok és a lábjegyzetek ellenére, az ő/ő karakterek három esetben is felcserélődtek, ahogy arra Onder Csaba bírálatában figyelmemet. Ezt természetesen a jövőben javítani fogom.

Egy lehetséges jövőbeni digitális kiadás mellett szól az az érv is, hogy a *Mondolat* mellett azokat a műveket is szükséges lenne teljes egészében közölni, amelyek valamilyen formában megtalálhatóak a gúnyirat szövegében, erre viszont a dolgozat jelenlegi formájában

terjedelmi okokból nem vállalkozhatott. Hasonlóra láthattunk példát Kölcsey Ferenc *Nyelvtudományi munkák* címmel megjelent kritikai kiadásában is. A kötet függelékei között *Mondolat* szövegközlése is megtalálható, mivel a *Felelet a Mondolatra* is akkor értelmezhető a legteljesebben, ha tisztában vagyunk annak előzményeivel, ez pedig a szövegek műfaji meghatározása szempontjából is nagyon fontos. Ugyanis a paródia és a társműfajok megítélésének változása a *Mondolat* befogadástörténetében is érzékelhető – ahogy arra disszertációmban is hivatkoztam, és amelyet Onder Csaba is kiemelt. Dolgozatomban a Kazinczy levelezésben 1813 és 1815 között megjelenő két műfajt, a centot és a paszkvillust vizsgáltam meg közelebbről, azok műfaj történeti előzményeinek ismertetésével kiegészítve. A későbbiekben ezek bővítése, illetve a szintén Onder Csaba által említett satíra műfajának bevonása is elkerülhetetlen, hiszen a *Felelet a Mondolatra*ban is szerepel a satíra és paszkvillus megítélésének problémája.

A dolgozat tartalmának későbbi bővítéséhez, illetve pontosításához külön köszönöm a Bódi Katalin bírálatában kiemelt „ikrek havát”, azaz a Vezérszó keltezését, amely már a Kölcsey Ferenc *Nyelvtudományi Munkáiban* megjelent elemzést is kiegészíti, ezzel pontosítva a *Mondolat* megjelenésének lehetséges időpontját. 1813-ban május 22-én lépett a nap az ikrek jegyébe, valószínűbb azonban, hogy arról van szó, amire Bódi Katalin utalt, tehát a szöveg ezen a ponton az Orpheussal kerül intertextuális kapcsolatba. Ugyancsak Bódi Katalin hívta fel a figyelmet a bírálatban a Kazinczy Ferenc *Bácsmegyeyében* található szótár szerepére, amelyre a dolgozat 148. oldalán hivatkoztam, ám kiemelt helyet nem kapott az intertextuális elemzésben, ugyanis ebből a szótárból nem találtam a *Mondolat* szövegében található átvételt, de természetesen példát jelent a szótár-forma használatára.

Kiemelendő az Onder Csaba bírálatában szereplő, a *Mondolat* nyomtatási helyéhez kapcsolódó megjegyzés is: „Radó Sándor úgy vélte, hogy a *Mondolat* Vácon jelent meg”. A *Veszprém Megyei Értéktárban* szerepel a megállapítás, „A Veszprémben – Dicshalomban – megjelent *Mondolat*.” A gúnyirat megjelenésének 200 éves évfordulójára emléktáblát is avattak a veszprémi Városházán, ahol egykor a feltételezések szerint a város első nyomdája, a Streibig nyomda állt, 1789-től. A nyomda történetét feldolgozó több tanulmány egyikében (Horváth József: *Fejezetek a győri nyomdászat történetéből*, Magyar Grafika 2017/2, 64-71.) olvasható, hogy a Joseph Anton Streibig által 1720-as években alapított nyomda későbbi terjeszkedése során 1788-ban Pápán alapított fióknyomdát, amely 1789-ben Veszprémbe települt át, 1793-ban pedig Számmer Mihály vásárolta meg. A nyomda 1794 és 1837 között működött, 1806-tól Számmer özvegye, Wallner Klára (kiadói nevén Számmer Klára), majd 1822-től 1837-ig ifj. Számmer Mihály irányította. Míg Bándi László *Veszprém – a dunántúli nyomdászat fellegvára*

(Magyar Grafika, 2004/5, 100-104.) nem említi a *Mondolat* nyomtatását, addig Frigyk Katalin *Typis Számmeriánis. A Számmer nyomdászcsalád története és a nyomtatványok bibliográfiája 1794-1920* (A Szent István Király Múzeum Közleményei, Székesfehérvár 2003.) 2., a nyomtatványok bibliográfiája című kötet már kész tényként kezeli, hogy a *Mondolatot* Veszprémben nyomtatták, ám ezen állítását nem tudja meggyőzően alátámasztani. Így – egyelőre – sem Szentmártoni Radó Sándor vélekedése, sem a szakirodalomban közölt, a gúnyirat nyomtatásának helyéről szóló megállapítás nem vehető bizonyítottnak.

Tóth Ferenc *Püspökök élete* című művének *Mondolatban* betöltött szerepét 2016-ban készült, a *Mondolat keletkezéstörténete* című MA szakedolgozatomban tárgyaltam. Vizsgálatom következtetéseit később, 2020 októberében a Fialok Konferencián tartott előadásomban foglaltam össze, és amely 2021 őszén tanulmány formájában meg is jelent a konferencia tanulmánykötetében. A vélehetően párhuzamos vizsgálódás ellenére természetesen hivatkoznom kellett volna a kritikai kiadásra is.

Végezetül szeretném megköszönni bírálóimnak, hogy felhívták figyelmemet munkám eredményeinek hangsúlyosabb kiemelésére, amely a szövegek közti utazás következményeként valahogy kisebb szerepet kapott. Ezen kívül köszönet illeti őket a nyitott, kíváncsi és alapos olvasásért, illetve segítségükért, hogy új szempontokra hívták fel a figyelmem, melyek a disszertáció átdolgozásakor is segítségemre lesznek.

VII. Szakmai önéletrajz

Személyes adatok:

Név: Szolnoki Anna

Születési dátum: Dunaújváros, 1991.08.29.

Lakcím: 1082 Budapest, Üllői út 40. 4/1A.

Email cím: szolnokipanni@gmail.com

Tanulmányok:

2017 – 2023	Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola, Irodalomtudományi Doktori Program Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2014 – 2016	Klasszikus magyar irodalom szakirány (MA) Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar szakdolgozat címe: A Mondolat keletkezéstörténete
2010 – 2014	Magyar nyelv és kultúra szakirány (BA) Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar szakdolgozat címe: Berzsenyi Dániel és a Mondolat
2006 – 2010	Német tagozat Széchenyi István Gimnázium, Dunaújváros
1999 – 2008	Fuvola tanszak Sándor Frigyes Zeneiskola, Dunaújváros

Szakkollégiumi tagság:

2012 – 2014	Kerényi Károly Szakkollégium, szakkollégiumi tag Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2013 – 2014	Wlislöcki Henrik szakkollégium, mentor Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Egyéb tevékenység:

2011 – 2013	Nyelvészeti szakkönyvtár, könyvtáros

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi
tanszék

Oktatói tevékenység:

2018 – 2019 I. félév: Magyar irodalom a reformkortól a 20. századig

Klasszikus magyar irodalom szeminárium I.

Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudomány

Tanszék, levelező képzés

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

2018 – 2019. II. félév: Műfajelméleti gondolkodás a klasszikus magyar irodalomban

Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudomány

Tanszék, levelező képzés

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Szakmai tapasztalat:

2022 – 2023

DigiPhil csoport, munkatárs

Arany János, Kisebb Költemények 3. (1860-1882), s.a.r S. Varga Pál,
2019 – digitális kiadás TEI-XML kódolásának javítása

Arany János, Hivatali iratok 2., Akadémiai évek 1859-1877. Kiad.

Gergely Pál, 1964. – digitális kiadás TEI-XML kódolásának javítása

Kölcsey Ferenc, Versek és versfordítások, kiad. Szabó G. Zoltán, Bp.,
Universitas Kiadó, 2001 (Kölcsey Ferenc Minden Munkái: Kritikai
Kiadás) – digitális kiadás TEI-XML kódolása

Magyar Tudományos Akadémia, HUN-REN Bölcsészettudományi
Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet

<https://digiphil.hu/>

Nyelvvizsgák:

2023

angol alapfokú nyelvvizsga B1 komplex, ORIGO

Bizonyítványszám: SB010-09531

2016	német felsőfokú nyelvvizsga C1 komplex, ORIGO Bizonyítványszám: 816448
2009	német középfokú nyelvvizsga B2, szóbeli, ORIGO Bizonyítványszám: 1109445
2009	német középfokú nyelvvizsga B2 írásbeli, ORIGO Bizonyítványszám: 1124346

Konferenciaszereplések:

2012. május	Az internetes mémek szemantikai összetettsége Kerényi Károly Szakkollégium Konferencia
2013. május	Más „is” lehet - Az „is” problematikusságáról Kerényi Károly Szakkollégium Konferencia
2014. november	Az SAP Enterprise Learning Kommunikáció az egyetemen konferencia
2018. szeptember	Textusok egymás között, avagy a Mondolat forrásai Klasszik I.
2018. november	Források forrása – A <i>Mondolat</i> intertextuális vizsgálatának korlátai Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület – XVII.
2018. november	Textusok egymás közt – egy intertextuális elemzés lehetőségei a Mondolatban Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencia
2020. október	„De meg fogom nevezni, mint Szaklányit” A Mondolat és Hunyadi- Szaklányi levél összefüggései Fiatalok Konferenciája 2020 – Kéziratosság és nyomtatott kultúra a régiségben
2021. március	„Gyakran szenelőm mellett téptem bajuszomat” – Berzsenyi Dániel költészetének kritikája a Mondolatban Klasszik III.
2021. április	Berzsenyi Dániel bajusza és költészete a Mondolatban Pályakezdés és karrierút az irodalomtörténet-írásban

Konferencia szervezés:

2017. november	Leírás – Komparatiztika Konferencia Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2018. április	Színházi politika – Politikai színház, színháztudományi konferencia Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2018. szeptember	I. Klasszmagyaros Ifjúsági konferencia Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2019. április	Kontaktzónák – színháztudományi konferencia Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2021. április	Pályakezdés és karrierút az irodalomtörténet-írásban Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

TDK előadás:

2012 – 2013. tavaszi szemeszter:	Más „is” lehet? Az „is” fajtáiról
2014 – 2015. őszi szemeszter:	Berzsenyi Dániel és a Mondolat

Nyári egyetem:

2022. szeptember	Digitális bölcsészet nyári egyetem Magyar Tudományos Akadémia, HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet – ELTE Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium Projektmunka címe: Intertextualitás tei xml-ben a Mondolat példáján keresztül

VIII. Publikációs jegyzék

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10068329>

Kritikák, recenziók:

- 2014 Kritika Czifra Mariann *Kazinczy Ferenc és az ortológusok – Árnyak és alakok az 1810-es évek nyelvújítási mozgalmában* című tanulmánykötetéről
BUKSZ Budapesti Könyvszemle 2014/3, 277-279.
- 2018 *A filológia piacán: kettő lett, maradhat?* (Kazinczy Ferenc művei, Költemények I–II., s. a. r. Debreczeni Attila, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 2018)
Verso Irodalomtörténeti folyóirat 2018/2, 55- 59.
- 2019 Kritika *Ágnes Dóbék, Gábor Mészáros and Gábor Vaderna, eds. Media and Literature in Multilingual Hungary 1770–1820.* című konferenciakötetről.
BUKSZ Budapesti Könyvszemle 2019/3–4, 288–290.
- 2021 *The double-headed eagle landed: the reconstruction of press, literary and cultural history in 18-19. turn of the century in Western Hungary* (Ágnes Dóbék, Gábor Mészáros and Gábor Vaderna (Eds.) 2019: *Media and Literature in Multilingual Hungary 1770-1820.* Budapest, Reciti Conference Vols. 3. 285 p.)
Reči 14. 314-319.
- 2021 Kritika *Vaderna Gábor: Honnan és hová? Arany János és a nagyszalontai hagyomány* című kötetéről.
Irodalomismeret 33/2. 99-104.
- 2021 Kritika *Debreczeni Attila: Szövegháló fon az estve. Tanulmányok.* Reciti, Bp., 2020.

2021 Kritika *Bódi Katalin: Látásgyakorlatok. Kontextusok Kazinczy Ferenc képzőművészeti tárgyú írásaihoz.* című kötetéről
Verso irodalomtörténeti folyóirat 4/2. 55-59.

Szakfordítás:

2020 *Johann Caspar Lavater Fiziognómiai töredékek az emberismeret és az emberszeretet előmozdítására II.* (Pálffy Eszter és Szolnoki Anna).
Verso irodalomtörténeti folyóirat 3/2. 151-160.

Kötetszerkesztés:

2021 *Pályakezdés, karrierút, irodalomtörténet*
szerk. Milbacher Róbert, Radnai Dániel Szabolcs, Rétfalvi P. Zsófia,
Szolnoki Anna
Pécs, PTE BTK Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító
Irodalomtudományi Tanszék–Verso, 2021 (Verso Könyvek 3.)

Tanulmányok:

2021 *Előszó* (Szolnoki Anna – Tóth Orsolya)
A nyelvújítás kora. Kronosz Kiadó, 7-10.

2021 *A magyar nyelvújítás – újratöltve* (Szolnoki Anna – Tóth Orsolya)
A nyelvújítás kora. Kronosz Kiadó, 11-34.

2021 *„De meg fogom nevezni, mint Szaklányit.” A Mondolat és a Hunyadi-
Szaklányi levél összefüggései.*
Kéziratosság és nyomtatott kultúra a régiségben: Fiatalok Konferenciája
szerk. Csilla Virág, Kovács Annamária, Molnár Annamária, Vitkai Nóra,
Vrabély Márk
Reciti , Bp., 2021, 255-271.

2021

„Gyakran szenelőm mellett téptem bajuszomat” - Berzsenyi Dániel költészetének kritikája a Mondolatban.

Pályakezdés, karrierút, irodalomtörténet: Tanulmányok. Pécs, 2021, 15-28.